Työelämä
Vesa Rantahalvari

10.10.2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain, valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain ja tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta (HE 81/2025 vp)

Elinkeinoelämän keskusliitto EK pitää hallituksen esitystä pääosin kannatettavana.

Esityksessä on kuitenkin eräitä huonosti laadittuja säädösehdotuksia. ***Lakiesitystä on seuraavalta osin syytä muuttaa tai vaihtoehtoisesti palauttaa hallituksen lainvalmisteluun***.

1. Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus (Kela-lain 2 a §)

Lakiesityksessä annetaan ymmärtää, että esitysten laajuinen tiedonsaantioikeus on välttämätöntä, jotta Kela suoriutuisi sille laissa määrätyistä tehtävistä. EK pitää tätä lähtökohtaa vääränä ja katsoo, että Kela voi hoitaa hyvin sille annettuja tehtäviä ilman esityksen mukaisia tiedonsaantioikeuksiakin.

EK:n käsityksen mukaan Kelan tietojensaantioikeutta on perusteltu muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Eläketurvakeskuksen tiedonsaantioikeuksilla. Näitä laitoksia koskevat tietojensaantioikeudet on kuitenkin kirjoitettu selkeästi suppeammiksi ja tarkkarajaisimmiksi kuin mitä tähän lakiesitykseen on kirjattu.

Kelan tutkimustoiminnan tehtävänä on palvella Kelan toimeenpanemien etuuksien ja Kelan oman toiminnan kehittämistä. Tämä huomioiden lakiesityksen mukaiset tiedonsaantioikeudet ovat perusteettoman laajat eivätkä lainkaan välttämättömät. Seuravaksi pari esimerkkiä.

Luonnoksen mukaan Eläketurvakeskukselta saatavat tiedot ovat välttämättömiä "…eläkejärjestelmän toimivuuden ja vaikuttavuuden arvioinnissa…myöntökäytäntöjen kattavaksi tutkimiseksi…kuntoutusjärjestelmän toimivuutta ei voida arvioida yksinomaan Kansaneläkelaitoksen ammatillisen kuntoutuksen tiedoilla…ja…ansaintarekisterin tiedot ovat välttämättömiä eri väestöryhmien tunnistamisessa…".

Nämä tiedot eivät ole välttämättömiä tai edes olennaisia Kelan tutkimustoiminnan kannalta. Niissä on kyse etuuksista, jotka Kelalla ei ole tai jotka poikkeavat esimerkiksi saantiedellytysten perusteella Kelan etuuksista. Näiden tietojen saamisen välttämättömyyttä perusteellaan kokonaisuuden hahmottamisella. Esimerkiksi eläkejärjestelmän tai kuntoutusjärjestelmän kokonaisuus, vaikuttavuus ja sen kehittämisen tukeminen tutkimustoiminnalla ei ole Kelan tehtävä.

Vastaavia toimialan ylityksiä on muissakin kohdissa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon toiminta- ja kustannustiedot eivät ole välttämättömiä Kelalle, koska sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaiskuormitus tai kustannusvaikuttavuus eivät ole Kelan vastuulla eikä kuulu sen tehtäviin.

Tiedonsaantioikeus on kirjoitettu lakiesitykseen erittäin laajaksi ilman tarpeellista tarkkarajaisuutta. Kelalla olisi esimerkiksi oikeus saada Verohallinnolta verotietoja ilman, että laissa ja sen perusteluissa olisi täsmennetty, mitä tietoja Veronhallinnon olisi Kelalle luovutettava. Pykälätekstissä puhutaan "tiedoista" ja yksityiskohtaisissa perusteluissa puhutaan yksilöiden veronalaisista vuosituloista. Jos Kelalle halutaan antaa tiedonsaantioikeus verotustietoihin, laissa tulee säätää tarkkarajaisesti, mistä verotustiedoista on kyse.

Esityksen perusteltujen mukaan tietojen luovuttajana toimiva rekisterinpitäjä arvioisi Kelan tietopyynnön välttämättömyyden. Itse laissa tästä ei ole mainintaa. Tietojen saantioikeus joko on tai sitä ei ole. Läheskään kaikilla tietojen luovuttajilla ei ole tosiasiallisia mahdollisia arvioida, ovatko pyydetyt tiedot välttämättömiä Kelan tehtävien asianmukaisessa hoitamisessa. Mikäli tällainen "portivartijuus" halutaan antaa tietojen luovuttajille, siitä tulee säätää lailla.

Laajennetulla tiedonsaantioikeudella Kelan tutkimus- ja analysointitehtävä tarkoittaisi, että syntyisi epätarkoituksenmukaista päällekkäisyyttä muiden lakisääteisten tutkimus- ja analysointitoimintaa harjoittavien organisaatioiden kanssa. Näitä ovat ainakin Tilastokeskus, Verohallinto, Opetushallitus, Työterveyslaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Fimea ja Eläketurvakeskus. Esimerkiksi Eläketurvakeskus laatii jo nyt kattavasti tilastoja työeläkejärjestelmän eläkkeensaajien etuuksista ja arvioi työeläke-etuuksien vaikuttavuutta ja työeläkelainsäädännön muutosten vaikutuksia. Koska nämä organisaatiot harjoittavat tutkimus- ja analysointitoimintaa, ei ole välttämätöntä, että Kela alkaisi tehdä samaa tai samankaltaista työtä näiden organisaatioiden hallussa olevilla tiedoilla.

Edellä todetuilla perusteilla EK katsoo, että ***eduskunnan tulee ensisijaisesti jättää hyväksymättä ehdotettu 2 a § ja palauttaa se kokonaisuudessaan uuteen valmisteluun tai vaihtoehtoisesti korjata sitä olennaisesti rajaamalla tiedonsaantioikeuta olennaisesti ja säätämällä se tarkkarajaiseksi***.

2. Hallituksen kokoonpano (Kela-lain 6 §)

Lakiesityksen mukaan "*Lisäksi on otettava huomioon työ- ja yrityselämän ja vakuutettujen asiantuntemus, jota edustavat työnantajakeskusjärjestöjen ja palkansaajakeskusjärjestöjen edustajat*". Kyseisen pykälän yksityiskohtaisissa

perusteluissa todetaan, että tätä asiantuntemusta edustaisivat työnantajakeskusjärjestöjen ja palkansaajakeskusjärjestöjen edustajat.

Esitettyä selkeämpää ja tarkkarajaisempaa sääntelyä olisi se, että kyseinen lain kohta (6 §) säädettäisiin seuraavasti: ***Kaksi jäsentä valitaan edustavimpien työnantajia ja palkansaajia edustavien keskusjärjestöjen ehdotuksesta***.

Lakiesityksestä on myös tarpeen poistaa se, että näin valittavat henkilöt toimisivat keskusjärjestöjensä edustajina Kelan hallituksessa. Ottaen huomioon muun muassa hallituksen jäsenen tehtävät sekä oikeudet ja velvollisuudet, ***yhdenkään jäsenen ei pidä toimia muiden organisaatioiden edustajina Kelan hallituksessa***. Tämä koskee siis myös sosiaali- ja terveysministeriön ehdotuksesta valittavaa hallituksen jäsentä.

3. Hallituksen tehtävät ja ylin johto (Kela-lain 7 § ja 9 §)

Hallitus johtaa ja kehittää Kelan toimintaa. Hallituksen jäsenet ovat juridisessa vastuussa Kelan toiminnasta. Kelan pääjohtajan tehtävänä on muun muassa asioiden valmistelu ja esittely hallitukselle sekä hallituksen päätösten toimeenpano. Pääjohtajan on tarkoituksenmukaista nauttia hallituksen luottamusta.

Tätä taustaa vasten on perusteltua, että ***Kelan pääjohtajan ottaisi ja erottaisi Kelan hallitus***. Tämä korjaus on tarkoituksenmukaista nyt hyvissä ajoin ennen seuraavaa pääjohtajan valintaa, joka on näillä näkymin noin seitsemän vuoden päästä.